



Sundomfjärden, Södra stadsfjärden, är Bror Sundholms hemmavatten. Han har sett hur fjärden krymper år för år. FOTO: SEPPÖ LAMMI

Sundomfjärden krymper år för år

Anders Strandén
VASA. Bror Sundholm minns fångsterna som han och hans far brukade få på Sundomfjärden på 1950-talet. 500-600 kilogram

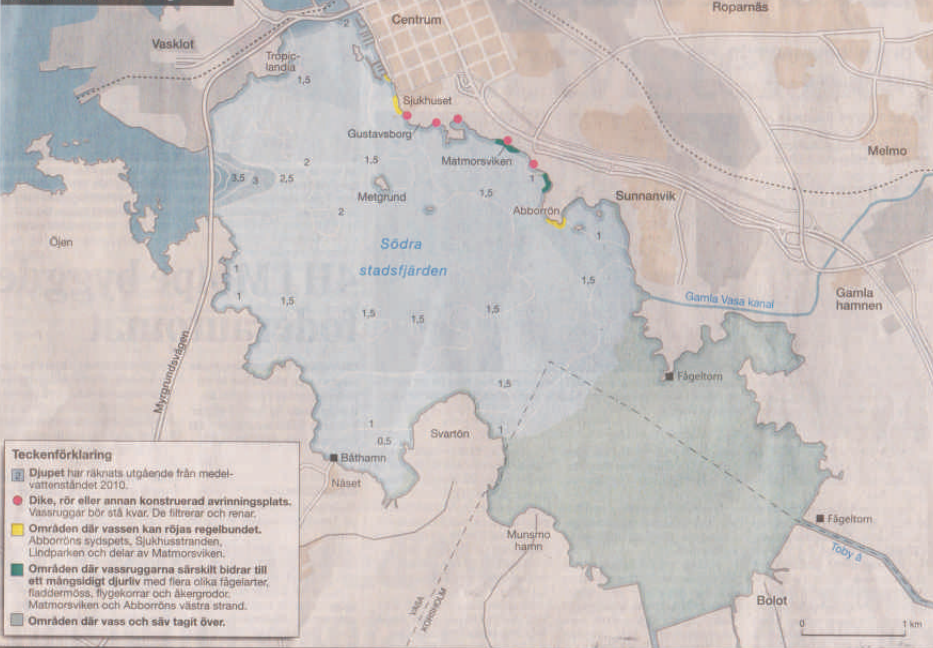
fisk på en och samma tur börde inte till ovanligheterna. Han har också varit med om att få ål i bragderna. Nu är det med en hel del

vemod i sinnet han blickar ut över sitt hemmavatten. Fjärden är på väg att växa igen och blir grundare för varje år som går.

Landhöjningens verkningar är oåterkalleliga. Djupare vatten än en och en halv meter är ovanligt i Södra stadsfjärden. **SIDAN 3**

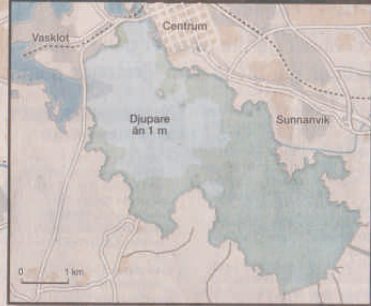
Södra stadsfjärden växer igen

Medelvattenståndet i dag



Källa: Allmän skötselplan för vassruggarna i Vasa/Sandviken. Joonas Aromaa:s examensarbete, Vasa yrkeshögskola 2010. Vasa stad

En halv meter lägre



En meter lägre



Skötselplan

- Joonas Aromaa:s examensarbete om Södra stadsfjärden är en allmän skötselplan för vassruggarna i Vasa.
- Förhållandena i Sandviken har utgör en särskild del av arbetet. Därav koncentrationen av exempel på stora kartan. (Avrinningsrör- och diken för dagvatten finns givetvis på andra ställen längs fjärdens stränder).
- Orsaken till att stadsfjärden växer igen är landhöjningen.
- I Vasa stiger landet 7,5 millimeter per år (75 centimeter på hundra år). I själva verket är landhöjningen mera än så, cirka 2-3 centimeter per år.
- Det beror på slamtillförseln från Sollå och Toby å, samt på de sediment som bildas när växter ruttnar och bryts ner. Dagvattnet (regn- och smältvatten från gatorna) som rinner ut i fjärden innehåller också en viss tillförsel av slam som efter hand lagras på botten.

Vass

- Nordens största gräs. Kan bli flera meter hög.
- Järvinuoko (finska), takoyr (norska), tagor (islandska).
- För vanligt takmaterial (jämför namnet på danska och norska).
- Ung vass användes som foder för kreatur.
- Kan växa mycket tätt (300 strån per kvadratmeter).
- Kan växa snabbt (10 centimeter per dygn).

Säv och vass erövrar stadsfjärden

Som pojke kunde Bror Sundholm i Näset meta fisk mellan tiljorna i båthuset. I dag står det på landbacken.

Vattenståndet är plus 25 centimeter. Det är tur. Med lägre vatten än normalt skulle det vara svårt att ta sig ut på Södra stadsfjärden från hamnen i Näset.

Det är svårt att föreställa sig att Boljan, färjan från stan, någon gång kunnat lägga till här vid stenpiren på landbacken där Näsvägen slutar. Boljan var stor, hon tog hundras passagerare. Här lag hon. Tro det eller inte. Det är Bror Sundholm som visar stället och han borde ju veta. Han har bott vid Näsetstranden hela livet och känner fjärden som sina egna fickor.

– När jag liten pojke kunde vi meta fisk mellan golvtiljorna i båthuset. Det var för 60 år sedan, inte alls särskilt länge sedan, tycker många. I dag ligger båthuset på torra land.

Det är landhöjningen. Bror Sundholm skakar på huvudet.

– Tyvärr så borvi milt på värsta stället. Jag skulle inte alls vilja ha någon landhöjning, säger han.

Han har levt med, av och på fjärden hela sitt liv. Men är färdig är blir den allt mindre, allt grundare.

– Jag läste i tidningen om någon som sa att 2030 kommer vattnet att vara så högt att det täcker torget i Vasa.

Han nickar. Det scenariot tror han inte ett dugg på. Fjärden försvinner. Långsamt. Men försvinner i alla fall. Och det är inte mycket Sundholm eller någon annan kan göra åt det.



Vattendjupet där sävbarna kommer emot är cirka en meter vid normalt vattenstånd. Bror Sundholm vill öglorna köra längre in med sin båt. FOTO: SEPPÖ LAMMI

– Och många rader med ryssjor, säger Elob Rosendahl, bekant med Bror Sundholm. En rad kunde bestå av 20 ryssjor. Fjärden var indelad i fiskerområden så att Näset, Munsmo och Bolot hade egna revir. – Tölly hade minsträsket och Risö var statens, säger Elob Rosendahl, som växte upp i Bolot.

– Och många rader med ryssjor. Bragder som lades fel togs upp av konkurrenterna. Fångsterna bestod av braxen, abborre och gädda. – Den största fångst som togs upp under ett dygn var fjorton ton, säger Elob Rosendahl. Sundholm minns att fångster på 500-600 kilogram inte alls

var ovanliga. Också ål fångades. – Ålen brukade gå upp i fjärden efter midsommar, säger Elob Rosendahl. Bror Sundholm kommer speciellt ihåg vintern 1965-66 när han vid ett tillfälle räknade till 90 lakar i sin bragd. – Jag minns till och med datumet. Det var den 14 februari och

hall var det. Men jag kavlade ändå upp årmen när jag plockade ut fiskarna. Fångsterna togs till stan, till fiskstranden, där de köptes upp av handlaren. Karlarna minns fortfarande namnen på dem: Viktor Smirnoff, Smeds och Häggblom, Hollsten och Fiskandelslaget (med reservation att namnen kan vara felstavade). Vid Fiskestranden fanns Pirkon publi. – Vi kunde inte fiska och hon pratade inte svenska. Men bra gick det ändå, säger Sundholm. Yrkesmässigt fiske i Södra stadsfjärden bedrevs in på 1970-talet. Då blev fångsterna mindre



Elob Rosendahl växte upp i Bolot. Han minns när säv- och vassruggarna inte sträckte sig längre än 200 meter ut från stranden. I dag är det två kilometer till öppet vatten. FOTO: SEPPÖ LAMMI

av någon anledning. Också 1980-talet var dåligt. Bror Sundholm fiskar fortfarande då och då. För fisk finns det enligt honom fortfarande gott om i Södra stadsfjärden, trots att den är grund. Vinterfiske försökte han sig på så sent som vintern. – Det ville inte riktigt lyckas trots att jag hade 90 centimeters nät. Isen var så tjock och det var så lite vatten.

Ute på fjärden försöker han hitta öppningen till Bolot, men bland alla sävbarna är det omöjligt. Avståndet är ungefär två kilometer. Årnu för 40-50 år sedan var här öppet vatten. Nu är det fullt med siv och näckros. Färleden till Munsmo hamn är märkt, men dit vägar Sundholm inte med sin båt, en stabil larkost som han köpt av en lots i Björkö by på 1990-talet. Båten behöver ett djup på 70 centimeter. Han vänder tillbaka mot Näset. I svalvänder syns det hur brunt vattnet är. **ANDERS STRANDÉN**

Muddring enda som hjälper

På sikt är muddring det enda sättet att hålla vattnet kvar i Södra stadsfjärden.

Den slutsatsen drar Joonas Aromaa i sin undersökning. Att muddra hela fjärden är kanske inte omöjligt, men det är orealistiskt på grund av vad det skulle kosta. Alternativet blir då att muddra delar av fjärden. Muddra är möjligt på två olika sätt. Det ena är att söga bort gyttjan och samla den på vissa ställen. Det andra är att gräva. För Södra stadsfjärden är grävalternativet bättre, enligt Joonas Aromaa.

Anledningen är de enorma roksystem som vassruggarna bildar. Med grävskopan kommer rötterna också bort. Det är bäst att muddra på vintern när isen bär grävmaskinerna och då påverkas närmiljön minst av arbetet. När det gäller att hålla mindre strandområden vassfria går det bra att slå vassen. Det ska helst göras regelbundet varje år. I en del utkast till generalplan för Vasa finns det idéer om konsolidera öar i Södra stadsfjärden, öar som det skulle kunna gå att bygga till exempel bostäder på. Sådana lösningar förutsätter muddring, men också sannolikt pålning, eftersom underlaget är dy. Pålning är dyrt och drögt. Det vadsade sig när bostadsområdets hus skulle byggas i Sunnarvik. Hittills har någon plan eller något program för Södra stadsfjärden inte behandlats i något politiskt forum. **ANDERS STRANDÉN**